

Het leven en sterven

Van

Petrus van der Velden

Stichting "de Gihonbron"
www.theologienet.nl
Middelburg
2003

TEN GELEIDE

Bij deze herdruk van de levensbeschrijving van ds. Petrus van der Velden willen wij ter verduidelijking enkele dingen opmerken.

Petrus van der Velden moet ongeveer in 1656 geboren zijn. De namen van zijn ouders zijn niet bekend; wel die van zijn oom en die van zijn grootvader, die beiden Abraham van der Velde(n) heetten. Hoewel men zijn naam niet vindt in het Album van de universiteit van Utrecht, moet Petrus in 1679 zijn studie aldaar hebben beëindigd, want toen werd hij (en op 10 maart 1681 weer) beroepen als 'proponent van Utrecht'. Hij overleed te Nieuw-Lekkerland op zondag 1 juni 1723. De naam van zijn eerste vrouw was Johanna van Maastricht.

Dit boekje is geschreven door een eenvoudige schrijver, die kennelijk met liefde en eerbied over het werk Gods wilde schrijven, doch daarbij zozeer geen moeite gedaan heeft (of wellicht daartoe ook geen gelegenheid had) om uit andere bronnen na te gaan, of alle vermelde feiten wel nauwkeurig klopten.

Wij hebben de indruk, dat de tweede vrouw van Van der Velden, Christina Leenderts, op hoge leeftijd uit haar leven vertelde en dat degene, die dat hoorde, haar verhalen een aantal jaren daarna uit het geheugen vastlegde. Het wordt namelijk als een historisch gegeven vermeld dat zij in 1758 nog leefde en in Schoonhoven woonde. Wij vertrouwen, dat de hoofdzaken in dit boekje met liefde en ook goed weergegeven zijn, maar enkele jaartallen zijn niet juist. Zo is de vermelde leeftijd van Christina niet juist: zij werd gedoopt op 9 met 1682 en haar zuster Lena in 1679.¹ Nu is Christina waarschijnlijk wel heel jong met ds. Van der Velden getrouwd, doch dan is nog het verhaal van het kind, dat op haar schoot plotseling overleed, wat moeilijk te plaatsen, gezien de leeftijden van de kinderen uit zijn eerste huwelijk.

We kennen van dit boekje een uitgave uit 1859 (Oskam te Nieuwpoort, bij Schoonhoven) en wij vragen ons af, of het voor die tijd ooit gedrukt is. Heeft de onbekende schrijver (uit Schoonhoven?) de verhalen vastgelegd toen alles al bijna een eeuw eerder gebeurd was en gingen zijn nazaten in 1859 er pas mee naar een drukkerij in de buurt? Vragen waarop we het antwoord schuldig moeten blijven.

Evenwel zijn wij zeer blij met deze herdruk want de gewichtvolle zaak, die in dit boekje verhaald wordt, namelijk de grote zegen, die Petrus van der Velden op zijn arbeid mocht hebben, is zeer de moeite waard om steeds weer bekend te maken aan de navolgende geslachten en dat wordt in dit boekje wel goed beschreven. Wij krijgen van de onbekende schrijver de indruk, dat hij met blijdschap had vernomen van dat grote werk Gods omstreeks 1688 te Nieuw-Lekkerland en dat hij daarom deze zaken ook vastlegde voor het nageslacht overeenkomstig Psalm 78:4-8, tot moedgeving en ook tot liefde voor Gods Kerk.

Het leven en sterven van Petrus van der Velden werd destijds beschreven zoals het in een handschrift nog terug te vinden is in het kerkelijk archief van Nieuw-Lekkerland, met als titel: *Uittreksel uit het leven en sterven van den weleerw. en nu zaligen heer Petrus van der Velden, in leven leraar in de gemeente J. C. te Lekkerland*. Het boekje dat onder de titel *De merkwaardigste lotgevallen van ... Petrus van der Velden* in 1859 uitgegeven werd, volgt dit handschrift vrij nauwkeurig maar is in een paar gegevens nauwkeuriger.

¹ Deze gegevens zijn uit het doopboek van Nieuw Lekkerland.

Bij uitgeverij Den Hertog verschenen vanaf 1920 verschillende herdrukken van dit boekje. De laatste herdruk verscheen in 1981 in Hollandse Geloofshelden, samengesteld en toegelicht door H. Florijn, blz. 247-275. Van deze uitgave verschijnt nu een herdruk.

In Nieuw-Lekkertand heeft men de nagedachtenis van ds. Van der Velden willen eren door de school die in 1990 geopend werd de Petrus van der Veldenschool te noemen. Aan de kinderen van deze school zal dit boekje worden uitgedeeld.

Als wij nu lezen dat er bijna geen rustdag voorbij ging, of er werden twee of drie, ja tot zes, onder zijn predikatie ontdekt en tot het gezicht van schuld voor God gebracht en dat er bijna geen huis op het dorp gevonden werd, of er waren aan zichzelf ontdekten enzovoort, dan moesten wij nu wel wenen, als we onze tijd daarmee vergelijken. Wat mochten wij dan door genade toch trachten aan te houden of de God onzer vaders ook nu nog weer eens zo'n krachtadige en gezegend werk zou willen schenken tot een nieuwe wonderbare vermeerdering van Zijn nu zo kwijnend Sion, tot een heerlijke bemoediging van Zijn knechten in deze eeuw en bovenal tot de verheerlijking van Zijn Naam.

Kinderdijk (gemeente Alblasterdam), november 1990

J. van Dam

Het leven en sterven van Petrus van der Velden.

Jeugd en studie

Deze Petrus van der Velden werd geboren na zijn vaders dood. Het is zeer opmerkelijk, dat zijn godvruchtige vader zijn testament makende, zijn tijdelijke goederen vermaakte aan zijn toen levende kinderen. Doch de zegen Gods vermaakte hij biddend, aan zijn zaad dat was, en dat nog te komen stond.

Even opmerkelijk is, dat deze Petrus van der Velden verstoken is geweest van veel tijdelijke goederen, maar al van zijn jeugd af werd bedeeld met de zegeningen Gods in Christus. Hij werd opgevoed bij zijn getrouwde zuster, wonende te Haarlem, waar hij de korenhandel zou leren. Maar de Heere had wat anders voor hem te doen. Het beliefde Hem, de baker van het kind zijner zuster, een zeer godvrezende vrouw, te gebruiken als middel tot zijn bekering. Hij was nieuwsgierig van aard, en hoorde die vrouw gaarne vertellen van zijn voorouders. Ook verhaalde zij hem, op welke wijze God haar bekeerd had, hetwelk hij zeer aandachtig beluisterde. Daarop vroeg hij haar, of alle mensen, die zalig werden, van God zo getrokken moesten worden. Dit beantwoordde zij bevestigend, hetwelk hem op het hart bleef liggen. Sedert die tijd behaagde het de Heere hem krachtadig te bewerken tot bekering. Dit werkte zo door, dat hij binnen korte tijd in een tedere wandel blijken gaf van zijn ware bekering, en een nauwe gemeenschap met God in Christus. Hij ontving zeer veel licht in de weg van verzoening, door het Evangelie.

In die tijd kwam hij te huis bij een heer van de regering te Utrecht, die zeer veel achting voor hem had, zodat hij daar was als een Eliëzer. Niettegenstaande zijn jonkheid, stelde deze heer een groot vertrouwen in hem. 't Gebeurde eens, dat hij met zijn mederegenten tezamen was en met hen sprak over de toestand van het land. Eén der heren wenkte, dat men die jongeling uit de kamer zou verwijderen, aangezien zij over geheime zaken spraken. Daarop zei zijn heer: "Ik behoef niets voor hem te verbergen en ben ten volle overtuigd van zijn bescheidenheid. Het is zelfs zeer nuttig, dat hij bekend wordt met de ongelukkige toestand des vaderlands, want de Heere verwaardigt hem, veel in de Geest der genade en gebeden voor land en kerk werkzaam te zijn. Laten wij hem gelegenheid geven tot zulk een arbeid voor de Heere."

Hij raakte ook zeer bekend met de godvruchtige Jodocus van Lodensteijn predikant te Utrecht, die veel werk van hem maakte, en grote hoogachting had voor de naam en het geslacht van Van der Velden. Lodensteijn was altijd zeer gebonden geweest aan Van der Veldens oom, die met J. Teellinck om hun getrouwheid uit Utrecht verbannen waren.² Lodensteijn bemerkte, welke grote vermogens de Heere in deze jongeling

2

2. Abraham van der Velde(n) en Johannes Teellinck werden uit Utrecht verbannen vanwege hun klachten over het gebruik van de z.g. kapittelgoederen. Beiden keurden het privé-gebruik daarvan sterk af en stredden ook tegen vele Middeleeuwse gebruiken en benamingen in de inrichting van die kapittels.

De zaak werd op de preekstoel gebracht en de kerkelijke beroering die eruit ontstond, eindigde met de verbanning van Teellinck en Van der Velde(n). Ze moesten zo snel de stad uit dat ze zelfs niet de tijd hadden om hun huiselijke aangelegenheden op orde te stellen. Het voorval veroorzaakte volgens A.C. Duker, Gijsbertus Voetius, dl. II, blz.

gelegd had, en deed zijn best, hem tot de studie op te leiden. Hij wist, dat er in Zeeland op de Weeskamer geld stond, dat deze Van der Velden toekwam, en deed zijn uiterste best, dit voor hem te krijgen. Dit deed de Heere hem in zoverre gelukken, dat er zoveel geld was, om hem te laten studeren.³

Van der Velden, op studie zijnde, zette deze vlijtig voort en werd aan het einde daarvan beroepen door de kerkenraad van Lekkerland. Doch hij werd door de heer van dat dorp geschorst. De kerkenraad nam dit zo op, dat hij zijn heer een proces aandeed, dat bijna twee jaren duurde.⁴ Dit proces werd ten voordele van de kerkenraad uitgewezen, waarop hij Van der Velden terstond weer beriep. Hij predikte juist die tijd te Zaltbommel, een grotere en betere gemeente dan Lekkerland. Terwijl hij daar tot groot genoegen van die gemeente predikte, kwam de kerkenraad van Lekkerland met het beroep. Dit bemerkte de kerkenraad van Zaltbommel, en haastte zich, na verloop van de godsdienstoefening, een vergadering te beleggen, om ook Van der Velden te beroepen. Zij verzochten hem, zich niet aan Lekkerland te verbinden. De uitslag was, dat hij het beroep naar Lekkerland met ruimte aannam, en dat van Zaltbommel afsloeg.⁵

Predikant van Lekkerland

Het dorp Lekkerland was een zeer goddeloos dorp.⁶ Zijn inwoners waren berucht door hun grote onkunde en ongodsdienstigheid. Daar had de leraar, in wiens plaats Van der Velde kwam, veel aan toe gedaan. Deze was een vijand van ware godsvrucht.⁷

Bij zijn komst aldaar, deed hij zijn intrede uit 2 Kor. 5 : 20: *“Zo zijn wij dan gezanten van Christus' wege, alsof God door ons bade: wij bidden van Christus' wege, laat u*

332 *“eenen dichten drom weeklagende mannen en vrouwen, van wie sommigen, haer aan den hals vielen en kusten.”* Johannes Teellinck mocht ook niet bij zijn vijfjarig dochtertje blijven dat op sterven lag.

Volgens een pamflet uit die tijd is *“ver dit uytsetten door geheel Nederlandt veel geroep geweest, de een het selve laakende, d'andere het selve prijsende.”* Duker, a.w., blz. 333.

³ Een ander voorbeeld van Lodensteins bemoeiingen t.a.v. een financiële kwestie die met een erfenis in verband stond, zie Korte aanmerking op 't geen hem raakt in seker boekje onlangs uytgekomen. In: Uytspanningen, dl. II, Rotterdam 1739, blz. 73,74.

⁴ Een duidelijk voorbeeld van de grote macht die de wereldse overheid in kerkelijke zaken had. Kwam Willem Sluiter ten goede, voor anderen is het zeer bezwaarlijk geweest. Niet ten onrechte hebben Koelman, Brakel e.a. zich hiertegen verzet.

⁵ In Knuttel, Acta der part. Syn. V. Z. Holland, dl. V, blz. 363 wordt gezegd dat er tijdens de synode die gehouden werd in Groningen in juli 1681 enige vragen rond van de Veldens examinatie waren. Op de synode van Den Briel (juli 1682) blijkt dat zijn zaak afgedaan is. Knuttel, a.w., blz. 404.

⁶ Zie de bijlage.

⁷ De leraar die hier beschuldigd wordt is Johannis Brandolphus. Hij was op 27 oktober 1672 naar Lekkerland beroepen en vertrok vandaar naar Weesp, dat hem op 2 januari 1680 beroepen had. Zie het kerkenraadsboek van Nieuw-Lekkerland. Zijn hadtekening is te bewonderen op het facsimile dat G. Keizer geeft in zijn boek 'De Afscheiding van 1834' (....), Kampen 1934, tegenover blz. 192.

met God verzoenen.” Deze predikatie maakte hem bij zijn gemeente, die hem voor een geheel ander persoon had aangezien, dan hij was, al aanstonds een gehaat voorwerp. Zo ver ging het, dat hij, toen hij uit de kerk kwam, aangesproken werd door sommigen van zijn kerkenraad, die hem vroegen: “Wel dominee, wat preekt gij voor een leer? Het schijnt ons toe, of gij op zijn paaps predikt.” Hij antwoordde met veel bedaardheid: “*Lieve vrienden, zegt mij eens, wat heb ik toch op zijn paaps gepredikt?*” Daarop zeiden zij: “Gij spreekt gedurig van Jezus Christus, en daar hebben de Papen ook altijd de mond vol van. Daarbij, dat gij ons wilt leren, op onze knieën te bidden, zie, dat is recht zoals de Papen doen.” Hierop antwoordde de dominee: “Lieve vrienden, dat heb ik u ook gezegd en zal trachten, ulieden in het vervolg op diezelfde voet het Evangelie te verkondigen, zoals ik er rekenschap van zal moeten geven aan mijn hoge Zender, in de grote dag des oordeels.”

Hij was hierover zeer aangedaan, en met grote ontferming vervuld omtrent die arme mensen. Hij zocht hen van tijd tot tijd van hun dwalingen te overtuigen. Doch zij vatten van die tijd af een dodelijke haat tegen hem op, en het berouwde hen, dat zij hem beroepen hadden. Waren zij beter met hem bekend geweest, zij zouden er zich wel voor gewacht hebben. Van der Velden verdroeg dit leed zeer geduldig en kreeg van de Heere veel vrijmoedigheid en genade, om getrouw te blijven in zijn werk, hoe het ook met hem gaan mocht. Maar de haat en nijd tegen hem werd hoe langer hoe groter, zo, dat zijn verblijf aldaar zeer gevaarlijk werd. Doch de Heere bewaarde hem op een zeer wonderlijke wijze. Toen de tijd van zijn eerste avondmaalsbediening naderde, kon hij geen ouderling krijgen, die met hem huisbezoek wilde doen, zodat dominee genoodzaakt was alleen te gaan. Inmiddels hadden enige boeren en boerinnen zich verbonden (waaronder zich een vrouwspersoon bevond, die uitmuntte in boosheid) om hem in een zeker huis, staande aan de dijk, op te wachten en hem het leven te benemen. Tot dat einde hadden zij zich gewapend met vorken en pieken en andere voorwerpen. Op de dag dat dominee aan die kant van het dorp huisbezoek deed en van geen kwaad bewust was, kwam hij in dat huis en ontmoette dat samengezworen gezelschap. Met een ongemene vriendelijkheid reikte hij hun de hand en vroeg naar hun welstand. (Hierdoor weerhield God hen, hem het minste kwaad te doen.) Hij deed kort, doch getrouw zijn boodschap van 's Heeren wege, en ging ongemoeid naar huis.

Nauwelijks was de dominee vertrokken, of dat gezelschap kreeg hoge woorden. De een zei tot de ander: “Waarom sloeg gij de hond niet op de kop?” en de ander: “Waarom deed gij het niet!” Doch zij wisten niet, dat de onzichtbare hand Gods hen belet had, iets kwaads aan Zijn knecht te doen. Inmiddels namen zij wederom voor, hem op de één of andere wijze om het leven te brengen. Dat vrouwspersoon, de voornaamste belhamel, verbond zich onder ede, om bij de eerste gelegenheid zulks uit te voeren.

Huwelijk en tegenspoed

Ondertussen had de Voorzienigheid Van der Velden een huisvrouw toegevoegd, die hem in zijn werk tot veel nut, bemoediging en opwekking was. Zij was een godzalige vrouw, begaafd met een doordringend oordeel en mannenmoed. Zij had veel licht, om kinderen te besturen, doch was voor zichzelf veeltijds duister. Zij gewonnen vier kinderen, die zij haar man heeft nagelaten.⁸

⁸ De vier kinderen uit dit huwelijk zijn volgens het doopboek: Petrus, gedoopt op 19 juli 1682; Abraham, gedoopt op 23 april 1684, Johanna Maria, gedoopt op 28 februari 1686 en Johannis, gedoopt op 10 april 1689.

Het gebeurde hem eens, dat hij in zijn gemeente de eerste kinderen doopte en werkzaam werd omtrent een zeker kind, dat hij moest dopen met de naam Christina. Terwijl hij haar opdroeg aan de Drie-enige God kwam hem in gedachten: *Dit kind zal uw vrouw nog worden*. Aanstonds verfoeide hij deze gedachten en trachtte ze weg te werpen en nadat hij belijdenis deed van de ijdelheid en de zondigheid van die gedachten, verlieten zij hem voor een tijd.

Ondertussen werd de haat en nijd tegen hem hoe langer hoe groter. Dit ging zo ver, dat de schout van het dorp, die zijn ontdekkende prediking niet kon aanhoren, met zijn voeten in de bank trapte en schopte, om dominee maar niet te horen.

Het gebeurde op zekere tijd, dat de Heere Zijn dienstknecht vrijmoedigheid schonk, om de schout hierover van de predikstoel aan te spreken. Hij bad hem in de Naam van God, dat hij afstand mocht doen van deze ongerechtigheid, om zichzelf zodoende de weg der middelen en der zaligheid niet vruchteloos te maken. Maar dit was zonder enige vrucht. De boeren, welke zijn bitterste vijanden waren, kwamen echter nog al veel ter kerke en onder dezen waren er, die eindelijk overwonnen werden door zijn aanhoudende zachtmoedigheid. Dezen verlieten hun bittere haat. Anderen bleven hem over zijn leer lasteren. Degenen, die nu nog al voor hem waren, waarschuwdem hem, om op zijn hoede te zijn, dewijl men het er op toelagde, hem van het leven te beroven. De haat en boosheid van dat vrouwspersoon ging zo hoog, dat zij de boeren opruide, dat zij zich zouden bijeenvergaderen, om de dominee van het dorp te jagen. Tot dit einde nam zij een ketel en liep daarmee door het dorp, al slaande en schreeuwende, om meer hulp te verkrijgen.

Anderen begonnen de klokken te luiden, om alles op de been te krijgen, gelijk men op de dorpen gewoonlijk doet ten tijde van brand of ongeval. Doch de Heere beschikte dit geval ook weer ten goede en keerde die boze lieden van zijn huis af (gelijk eertijds de Sodomieten van Lots huis). Want de boeren van Lekkerkerk kwamen met schuiten op het gelui der klokken af, om hulp te bieden, menende, dat er ongemak aan de dijk was. Doch toen zij vroegen naar de reden van het tumult, en vernamen, dat het was om de dominee van het dorp te jagen, werden deze mensen zeer boos en geraakten met de anderen in een hevige twist. Dit liep zo hoog, dat van weerskanten messen getrokken werden. Zo dreven die twee partijen elkander van het huis van de dominee af, tot zij aan Streefkerk kwamen, waarop de zwakste zich terugtrok naar het raadhuis, waarvan men nog vele jaren daarna de sneden in de deur van het huis heeft kunnen zien.

Eindelijk geraakten de inwoners van Lekkerkerk weer naar hun dorp en het rumoer werd gestild, zonder dat de dominee enig leed wedervoer. Zo weet de Heere de Zijnen uit alle gevaren te verlossen.

Onder al die toestanden werd die getrouwe dienstknecht wel eens moedeloos, dat hij zolang het Evangelie tevergeefs moest prediken. Doch dan werd hij door zijn vrouw met vele bijbelplaatsen weer opgewekt, waardoor hij de moed weer opvatte. Zo bracht hij in die plaats omtrent zeven jaren door, zonder dat hij enige vrucht op zijn werk zag.

Ten laatste werd zijn moedeloosheid groter, zodat hij tot zijn vrouw wel eens zeide: "Kind, het schijnt mij toe, dat de Heere geen behagen heeft in mijn werk, want er is sedert ik hier gearbeid heb, niet de minste blijk geweest, dat mijn prediking enige kracht gedaan heeft. Daarom, zou het niet beter zijn, dat ik mijn bediening maar neerlegde, en weder tot de korenhandel overging?" Hierop antwoordde zijn vrouw met

veel bedaardheid: “Wel man, zeg mij eens, in welke betrekking zijt gij hier? Immers als dienstknecht van de Heere? Wat is uw arbeid anders, dan zulke mensen het Evangelie te verkondigen? Doe dat maar naar de mate en gave, die de Heere u verleent. Is het ook uw werk, zielen te bekeren, of blijft dit voor rekening van uw Meester?” Meer zulke woorden voerde zijn vrouw hem in zijn moedeloosheid tegemoet, waardoor hij menigmaal beschaamd werd, en wederom met lust en ijver met zijn arbeid voortging. Maar hij zeide wel eens tot zijn vrouw: “Ik zou hier nog wel dertig jaren willen staan, als er maar één enige ziel tot God bekeerd werd.”

Ondertussen nam de vijandschap van zijn gemeente al meer en meer toe. Hiertoe werkte mede de omstandigheid dat degenen, die tevoren gewonnen schenen te zijn door zijn onverdroten geduld, uit de kerkenraad geraakten en zijn bitterste vijanden daarin bleven.

Op een keer kwam hij eens zeer bedroefd thuis. Terwijl hij zijn mantel en bef afdeed zei hij tot zijn vrouw: “Nu kan ik het niet langer uithouden; laten wij van hier gaan.” Zijn vrouw zag, dat haar man bitter bedroefd was en dacht, dat haar gewone opwekking nu niet zou baten. Daarom gebruikte zij de volgende list. Zij hield zich, alsof zij in zijn voornemen mede deelnam en zei tot hem: “Wij zullen zien wat de Heere doen zal; bedank dan voor uw ambt en wij zullen tot de korenhandel overgaan.” Dit was hem naar de zin.

Zij bleven nog enige tijd daarover spreken, totdat zijn vrouw eindelijk zei: “Kom, laat ons God om een zegen over ons voornemen vragen en zeg dan aan de Heere, dat gij uw dienst neerlegt, en dat gij niet langer Zijn knecht wilt zijn in het werk, waartoe gij u verbonden hebt.” Dit zeggen trof hem zeer. Want hij kreeg te zien, dat hij op zulk een wijze niet voor de Heere durfde te komen, omdat zijn moedeloosheid ten enenmale zondig was. Hij geraakte weer in vernedering voor de Heere en kwam daardoor tot zijn vorige ijver en lust.

De ommekeer

Kort daarna gebeurde het in een nacht tussen zaterdag en zondag, dat hij geweldig schrok in een droom, waardoor hij uit de slaap opsprong. Hij wekte zijn vrouw en zei tot haar: “Wat heb ik daar voor een wonderlijke droom gehad! Ik ben er ontsteld van. Ik droomde, dat ik stond te prediken en dat onder het prediken een bliksemstraal, dadelijk gevolgd door een donderslag, kwam, welke sloeg in de plaats, waar dat vrouwspersoon zit, die zich verbonden had, mij om het leven te brengen. Hij maakte een diep gat onder haar stoel in de grond.”

Hij wilde niet verder gaan slapen, maar stond op en ging naar zijn werkkamer. Daar raakte hij werkzaam en kreeg het zeer goed voor zijn gemoed, totdat hij 's morgens naar de predikstoel ging. Zijn eerste blik was naar die plaats, waar dat vrouwspersoon zat. Hij predikte zeer opgewekt en bemerkte onder zijn prediken, dat die vrouw zeer oplettend zat te luisteren en van tijd tot tijd voor zich keek. Toen dominee uit de kerk kwam, vroeg hij aan zijn vrouw, of zij dit wel had opgemerkt. “Ja,” zei zij, “wie weet wat de Heere voorheeft te doen.”

Des namiddags kwam zij weer ter kerke. Dominee bemerkte onder zijn prediking, dat zij zat te schreien, hetwelk ten laatste zo ver kwam, dat zij wegsmolte in tranen. Bij het uitgaan van de kerk wachtte zij de dominee op. Toen zij hem zag riep zij uit: “Ik ga verloren, ik ga verloren, ik monstreuze zondares, ik ga naar de hel, dominee, dominee!....” en dergelijke woorden, die zij luidkeels uitriep, en waarover dominee innerlijk Heere lovende en dankende.

Hij vroeg haar: “Hoe weet gij dat, mens, dat gij naar de hel gaat?” Zij antwoordde: “Och dominee, waarom hebt gij altijd niet zo gepredikt, dan zou ik niet zover tot goddeloosheid gekomen zijn.” “Och,” zei dominee, “had gij altijd maar zo gehoord.” Om nu het gerucht niet te vergroten, verzocht hij haar bedaard te zijn en zei: “Kom straks aan mijn huis, dan zullen wij verder met elkander spreken.” Daarop riep zij in de grootste verwondering uit: “Zou u zo een goddeloos monster in uw huis willen dulden?” “Ja,” antwoordde dominee, “met alle liefde!” Daarop verscheen zij een uur later aan zijn woning, alwaar zij opnieuw haar zonden uitschreeuwde en beled, hoe dikwijls zij zich voorgenomen had, de dominee van kant te helpen, ja zich met dure eden daartoe had verbonden. Dat zij tot dit boze oogmerk hem menigmaal had opgewacht, om hem van de dijk in het water te werpen. Voorts, hoe zij dat ganse gezelschap in het huis, waar de dominee voor de eerste maal huisbezoek kwam doen, had opgehitst, maar hoe zij allen weerhouden werden, de hand aan hem te slaan. Zij beled ook de voorgangster te zijn geweest van het rumoer, om hem van het dorp te jagen. En dan zulk een goddeloos monster nog met vriendelijkheid te ontvangen! Dat doorgriefde haar ziel.

De dominee zocht haar uit haar wanhoop te voeren en bracht haar onder het oog, dat Jezus Christus in de wereld gekomen is om goddelozen en in zichzelf verloren zondaars en zondaressen zalig te maken. Hij zei: “Die zich zo bevinden, als gij u bevindt, zijn de rechte voorwerpen, om door Hem gezaligd te worden. Ik wens, dat de Heere die weg van verzoening door Zijn Geest aan uw ziel opene.” Daarop geraakte zij enigermate tot bedaren en ging diep getroffen naar huis, roepende uit de diepte van haar ellende tot God. Men kan begrijpen, welke vreugde dit in het hart van de dominee en zijn vrouw verwekte.

Zegen op de arbeid

Sedert die tijd geliefde de Heere de arbeid van Zijn knecht zo te zegenen, dat er bijna geen rustdag voorbij ging, of er werden twee of drie, ja tot zes, onder zijn predikatie ontdekt en tot het gezicht van schuld voor God gebracht. Hieronder waren ook enigen van dat boze complot, tevoren vermeld. Het ging zelfs zo ver, dat er bijna geen huis op het dorp gevonden werd, of er waren aan zichzelf ontdekten. Hieronder bevond zich ook een Lena, zuster van Christina, die door de dominee gedoopt was, gelijk tevoren gemeld is. De boven vermelde vrouw en meer anderen braken ras door en gaven vele blijken van tedere godsvrucht. Deze vrouw in 't bijzonder was de dominee tot zijn einde tot veel nut. Zij behield wel haar ruwe taal en humeur, echter werd dit door genade meer beschaafd. Zij bleef zeer vrijmoedig, zodat het wel gebeurde, als zij onder zijn predikatie gezegend werd, dat zij onder een vloed van tranen uitriep: “Mijn vader, mijn vader, ik heb u zoeken te vermoorden, die mijn geestelijke vader nog geworden zijt! O wonderlijke weg van vrije genade!” In 't kort kreeg dit dorp een andere gedaante. Doch God, die Zich zo rijk in barmhartigheid had getoond, deed hun ook zien, dat Hij rechtvaardig is. Hij strafte sommigen van dat complot op een duchtige wijze. Zij werden aangetast door vreemde ziekten, welke geen doktoren ooit gezien hadden. Er waren er onder, wier lichamen openbarstten, zodat de ingewanden konden worden gezien. Anderen vielen de benen af en sommigen gingen verhard en schreeuwende naar de eeuwigheid. Onder dezen bevond zich de zoon van de schout. De vader ging naar de dominee en verzocht hem, of hij nog eens wilde komen. Dominee zei: “O ja, zeer graag!” Deze kwam in de kamer, waar de jongen lag te brullen als een beest. De schout zei: “Zoon, hier is de dominee, die komt u eens bezoeken.” Doch deze gaf geen antwoord. De vader vroeg aan de dominee, of hij een

gebed voor zijn zoon wilde doen. Dit beantwoordde hij bevestigend en zich tot de zoon wendend zei hij: “Wat zegt gij, mijnheer, is dat uw begeerte?” Hierop antwoordde hij met een holle stem: “Ja, maar gij moet het kort afdoen.” De dominee ving het gebed aan, waarop hij begon te roepen: “Houd maar op, houd maar op!” Maar de dominee ging voort in het gebed. Toen begon hij zeer hard te schreeuwen: “Houd toch maar op! Houd toch maar op, want gij steekt de spranken der hel in mijn ziel aan.” Hij maakte zulk een geweld, dat dominee genoodzaakt was, er uit te scheiden, waarop hij kort daarop in volle wanhoop stierf.

Toen deze beroering op het dorp wat begon te bedaren, werd het er zo aangenaam, dat de dominee zijn vorige droefheid vergeten kon. Zo leefden zij nog enige jaren samen. Maar nu bezocht de Heere hem, door zijn vrouw weg te nemen, die hem menigmaal zo nuttig was geweest. Hij bleef met vier kinderen over, drie zonen en een dochter.

Tweede huwelijk

Onder degenen, die hij van tijd tot tijd bezocht, en die zeer aan hem verkleefd waren, behoorde ook die Lena, (zuster van dat gedoopte kind) die zeer teder voor de Heere wandelde, zodat zij weinig wist van het ondermaanse en wat daar gebeurde, maar ingenomen was met het hemelse. Op zekere dag, toen hij daar weer aanwezig was en zich met haar zuster Christina onderhield, kwam hem weer in de gedachten, dat is het kind, waarvan gij dacht, toen gij het doopte: “Dat zal mijn vrouw nog worden.” Het was sedert die tijd niet meer in hem opgekomen. Hij ontstelde weer van deze gedachte, liet van haar af en ging heen. Ook nu verlieten deze gedachten hem voor een tijd. Een aangenaam leven leidde hij toen en was nu in zijn gemeente veel meer bemind als tevoren gehaat.

Hij werd ondertussen op meer dan een plaats beroepen, onder andere in Londen. Doch hij sloeg alles af, want hij had zijn gemeente te lief, genoot veel zegen op zijn arbeid en kreeg hoe langer hoe meer betrekking op haar. Zijn kinderen groeiden op zonder moeder en waren menigmaal de voorwerpen van zijn overdenking. Hij zag, hoe noodzakelijk het voor hen was, weer een goede moeder te ontvangen. Hierdoor was hij ook veel voor het aangezicht des Heeren in arbeid met het huwelijk, of het de Heere mocht behagen, hem een goede vrouw toe te voegen, tot verdere opvoeding van zijn nog jonge kinderen.

Inmiddels werd de zuster van Lena bekwaam om school te gaan. Tot dat einde besteedde haar vader haar te IJsselmonde bij een oom en tante. Binnen korte tijd maakte zij veel vorderingen in alle dingen, die een jonge dochter nodig heeft te kennen. Ook nam zij zeer in kennis toe in Goddelijke waarheden. Men zag in haar een doordringend oordeel en mannenmoed doorstralen. Op die plaats vertoevende, waren er twee jonge heren, de één een Engelsman, de ander een Hollander, die met haar verkering zochten. Dezen lagen daar ook op school en waren beiden op haar verliefd. Zij was zeer schrandere en begon bezwaard te worden, dat die jongelingen door haar in geschil zouden raken. Daarom besloot zij IJsselmonde te verlaten. Opdat die jonge heren haar niet zouden volgen, vertrok zij heimelijk naar Lekkerland en gaf in een brief aan haar oom en tante te kennen, dat zij naar haar ouderlijk huis vertrokken was, en om welke reden zij dit had gedaan.

Toen zij nu weer bij haar ouders was, bemerkte haar zuster Lena, hoever zij gevorderd was in de kennis en in verstand van de waarheid, maar dat zij bij dit alles geestelijk blind was. Dit zocht zij haar onder het oog te brengen, maar dan antwoordde zij: “Ik ben zo goed als gij en of gij nu al wat nauwer en gezetter leeft als ik, dat zal er ook zo nauw niet op aan komen.”

Hierop gebeurde het eens, dat de dominee hen weer bezocht. Een ieder deed wat voor zijn gezin, zoals het maken van kleding enz. Zo hadden Lena en haar zuster ook gedaan. Dit zou de dominee meenemen. Doch Lena verzocht haar zuster, dat zij het hem aan huis zou bezorgen. Hieraan voldeed zij, want zij hield veel van hem. Zij was één van zijn beste catechisanten. Lena verzocht dominee, dat hij haar zuster onderweg eens zou aanspreken. Dit deed hij en begon haar te vragen: "Hoe is toch uw naam?" "Christina," was haar antwoord. "Och," zei hij, "dat gij dat werd, en eens deel mocht krijgen aan Christus." Op deze wijze geraakte hij met haar in 't gesprek, en het behaagde God, dit zo te zegenen, dat Christina van die tijd af werk met zichzelf kreeg. De Heere werkte door in haar. Zij kreeg niet alleen ruimte voor zichzelf in haar betrekking op een Drie-enig Verbondsgod, maar de Heere bevestigde haar ook in haar deel aan Christus met zoveel geestelijk licht, als het maar aan weinigen van Gods kinderen gebeurt. Zij was geworden een voorbeeld voor alle vromen. Over zo'n grote genade, aan haar geschonken, maakte zij de Heere groot. Zij werd verkwikt in het ondervinden van de liefde van Christus, zó, dat zij er onder versmolt. Het gebeurde eens, dat zij buiten het dorp was; in het terugkeren naar haar woning, werd zij met veel licht ingeleid in haar betrekking op de Drie-enige Verbondsgod. Dit werd haar bij herhaling geschonken, om zich te verbinden aan de Heere.

Ja, de Heere liet Zich op wonderlijke wijze aan haar uit, zodat zij eindelijk in verlegenheid begon uit te roepen: "Heere, wat zal ik U toch vergelden voor al die weldaden?" En dan gaf zij zich weer aan Jezus over. Doch het kwam haar voor, alsof zij daarmee niet voldeed. Het was, alsof de Heere iets van haar eiste, om zoveel goedheid enigermate te vergelden. Dit duurde zo die ganse weg voort, totdat er eindelijk een vraag in haar gemoed opkwam. 't Was, als vroeg de Heere: "Kind, wat zou gij wel voor Mij over hebben?" "Heere," zei zij, "Gij weet alle dingen, ach, wat zou ik voor U te kostelijk achten, wat wilt Gij, dat ik doen zal?" Ondertussen kwam zij in het dorp, zonder dat deze werkzaamheden eindigden. Toen kwam deze vraag aan haar gemoed: "Zou gij dan Mijn knecht willen oppassen tot zijn dood toe en zijn kinderen willen opkweken?" Hiervan schrok zij geweldig en zocht verzoening voor zulke ijdele gedachten, menende, dat het een ingeving des duivels was. Inmiddels was zij genaderd voor het huis van de dominee. Zij verbond zich opnieuw aan de Heere, waarop deze vraag haar al weer voorkwam: "Wel, hebt gij uw lichaam ook niet tot Mijn dienst overgegeven?" Zij zei: "Ja Heere." Daarop herhaalde 't zich weer: "Welnu, zou gij dan Mijn knecht wel willen oppassen tot zijn dood toe, en zijn kinderen opkweken?" Toen werd zij zeer bedroefd, dat die gedachten weer in haar opkwamen en bracht ze aan de voeten van Jezus, als Hem ontterende gedachten. Doch aanstonds herhaalden zich diezelfde vragen weer en op 't laatst was het: "Wel zou Mijn knecht het niet inwilligen?" Zij zei: "Heere, zou dit Uw weg zijn, ik zo jong en die man al zo oud op zijn dagen; daarbij, hoe zou ik, een vrouw zijnde, die weg kunnen inslaan?" Daarop verwierp zij het alles weer. Zo kwam zij tenslotte thuis, zeer bedroefd zijnde, te meer, omdat zij deze dingen noch aan haar zuster, noch aan een ander durfde te openbaren.

Inmiddels geschieden er bij de dominee niet minder wonderen. Op diezelfde dag was hij in het verborgen werkzaam en kreeg veel toegang tot God. Hij werd onder meer ook bepaald bij het stuk des huwelijks, daar hij wist, dat een vrouw hem hoe langer hoe noodzakelijker werd voor zijn kinderen. Hij bad gedurig tot de Heere, dat Hij hem een gepast voorwerp wilde doen ontmoeten, om zijn kinderen wel op te voeden. Terwijl hij ernstig aanhield, werd hij gewezen op Christina, het voorwerp, dat hem reeds tweemaal in de gedachten gekomen was: *Dit zal uw vrouw nog worden.* Maar

hij wilde die gedachten weer verwerpen. Echter kon hij ze niet meer kwijt. Hij droeg het de Heere voor als ongerijmde gedachten. Daarop kreeg hij het volgende in zijn gemoed: *“Waarom bidt gij Mij?”* En hij zei: *“Om een vrouw, Heere.”* Toen volgde: *“Als Ik u nu uw begeerte geef, wilt gij het dan aan Mij overlaten, het voorwerp te verkiezen?”* *“Ja Heere,”* was zijn antwoord. Maar hij dacht: Zulk een jong mens en ik een bejaard man; nee, ik kan niet geloven, dat zulks van de Heere is. Doch hij werd gedurig bij dit onderwerp bepaald. Eindelijk riep hij uit: *“Als het Uw weg dan is, Heere, dan wens ik er Amen op te zeggen, want ik ben Uw knecht. O, spreek dan zo in Uw voorzienigheid, dat ik overtuigd mag worden, dat het Uw weg is.”* Hierop kreeg hij veel vrede in zijn gemoed. Eer hij zijn kamer verliet, tekende hij aan de dag en het uur, wanneer hem dit wedervaren was.

De week liep ten einde. 's Zondags na de godsdienst zag Christina er zeer bedroefd uit. Haar vriendinnen verwonderden zich hierover, omdat zij allen wisten, dat zij kort tevoren nog juichende was geweest. Men vroeg haar: *“Wat scheelt u toch?”* Maar zij antwoordde niet. Toen dachten zij dat Christina in de strikken des satans verward was. Daarom zeiden ze tot haar: *“Kom, laat ons naar de dominee gaan.”* Doch daar wilde zij in het geheel niet van weten en antwoordde: *“Ik wil liever in mijn eenzaamheid thuis zitten.”* Nu dachten haar vriendinnen, dat zij het geraden hadden en dwongen haar naar dominees huis te gaan. Terwijl zij nog in dit gesprek op het kerkhof stonden, kwam de dominee uit de kerk en deze drong er op aan, dat zij naar zijn huis zouden komen. (Het was de gewoonte, dat zij elke zondag na de godsdienst bij hem kwamen en spraken dan over de predikatie van die dag en van de zegen daaronder genoten en hoe zij die week in het gemoed gesteld waren geweest.)

“Komt kinderen, wat gauw, want het is hier koud om te blijven staan,” drong de dominee vriendelijk aan. *“Ja dominee,”* was hun antwoord, *“maar Christina wil niet meegaan, daarom staan wij hier; zij is zo droefgeestig en wil ons niet zeggen, wat haar scheelt.”* De dominee had haar droefheid wel opgemerkt. Al sprekende dreef hij haar naar zijn woning; dus kon Christina hem niet ontglippen.

Onder hun gezelschap was de dominee al biddende; daarna ging hij met hen spreken en een ieder sprak van haar toestand, uitgezonderd Christina; die zei geen woord. Zij deed niets dan schreien. Het gezelschap verwonderde zich, dat de dominee haar niet eens aansprak. Ten laatste zei er een uit hun midden: *“Dominee, spreekt gij Christina niet eens aan? Ziet gij niet hoe 't met haar gesteld is? Tot ons wil zij niets zeggen.”* Daarop zei hij: *“Christina wat scheelt er aan?”* Toen barstte zij in een vloed van tranen uit, maar sprak geen woord. De dominee merkte in dit alles wel op, dat de Heere spreken zou en begon haar op allerlei wijze te pressen tot spreken. Maar zij liet niets uit, alle moeite was vergeefs. Eindelijk zei hij tot haar: *“Is het ook iets, waarmee gij te doen hebt, dat gij zo niet in tegenwoordigheid van mensen kunt zeggen; wilt gij het mij ook alleen zeggen?”* Maar ook hierop gaf zij geen antwoord. Hij werd als overtuigd, dat het 't zelfde stuk was, waarmee hij voor de Heere werkzaam was. Christina was nu zeer benauwd. De dominee zei: *“Ik geloof, vriendinnen, dat ik wel weet wat het is.”* Doch eer hij verder ging, bracht hij hen allen onder een verband, toch niet te spreken. Hij bad met hen tezamen nog eens de Heere aan, waarna hij tot Christina zei: *“Ik zal u mijn bevinding eens verhalen, die ik in mijn binnenkamer gehad heb.”* Hij noemde toen de dag, het uur en de wijze, waarop hij dacht door de Heere bewerkt te zijn en hoe hij werkzaam was geweest omtrent het stuk van het huwelijk. *“En nu vraag ik u, Christina, in de tegenwoordigheid Gods af, of gij daar ook niet mee werkzaam zijt geweest?”* Maar zij antwoordde niet en wilde al heengaan. Toen de dominee zag, dat hij geen antwoord van haar kon krijgen, zei hij: *“Ik kan mij wel indenken, dat het u bekommerd maakt, te antwoorden op deze zaak. Ik zal het ook*

niet van u vergen. Maar ik zal het u nog eens vragen. En indien de zaken niet zo zijn, antwoord eenvoudig: "Neen". En zo gij mij niet antwoordt, dan zal ik uw zwijgen voor "Ja" aannemen." Zij antwoordde ook hier niet op. Toen zei hij: *"Nu vraag ik het u af in de Naam des Heeren en verg van u, dat gij uw licht volgt. Ik zal, eer wij van elkander gaan, nog eens des Heeren aangezicht zoeken."*

Na dit verloop werd hem ten enenmale bevestigd, dat het Gods weg zou zijn, hetwelk ook beantwoord werd. Want na korte tijd trouwde hij met haar en de Heere gaf aanstonds blijken van Zijn hoge goedkeuring over dit huwelijk. Zelfs zijn vijanden zeiden niets over de ongelijkheid van jaren, noch iets dienaangaande.

Christina's werkzaamheden

Toen zij getrouwd waren, kreeg Christina een dubbele betrekking op hem. Zij had hem teder lief als haar man, bleef ontzag voor hem houden, als voor een dienstknecht van Jezus Christus en paste hem op, hetwelk haar door de Heere was opgelegd. Ook droeg zij tedere zorg voor zijn kinderen. Dit deed zij met zulk een liefde, alsof het haar eigen kinderen waren. Zij leefden tezamen zeer aangenaam en Christina leerde haar man zo kennen, dat zij hem in alles behulpzaam en van veel nut was.

Maar God, die Zijn verborgen doel in dit huwelijk had, voerde ook Zijn verborgen raad uit op een zonderlinge wijze. Ze kregen zeven kinderen uit dit huwelijk. De Heere bezocht het eerste kind al vroeg met een breuk. Maar zij was onkundig in het behandelen van dit kind en ging er mee naar Rotterdam en liet het daar door een vrouw, die in die zaak ervaren was, zwachtelen. Dit viel haar moeilijk, want zij moest nu om de andere dag met het kind naar Rotterdam. Zij vroeg daarom die vrouw: *"Wat moet ik u geven, als gij mij de kunst leert, breuken te behandelen?"* Deze vrouw was hiertoe niet ongenegen, maar zei: *"Of ik u dit kind al leerde behandelen, dat zou u in een ander geval niet baten, want er zijn velerlei soorten van breuken, die alle verschillend moeten worden behandeld; daartoe wordt ook vereist een bijzondere kennis van de delen van het lichaam."* Dit begreep zij ook volkomen. Maar zij was leergierig en schrandere van oordeel en liet zich door deze moeilijkheden niet afschrikken. Zij kwam met deze vrouw overeen en zij leerde van haar binnen korte tijd het behandelen van breuken. Ook onderzocht zij boeken, die hierover schreven, die haar man voor haar aanschafte. Zij was in deze zaak onvermoeid werkzaam en vorderde zó in de kennis van de onderscheidene soorten en plaatsen van breuken, dat zelfs de professoren in Rotterdam zich daarover verwonderden.

Nu gebeurde het, dat zij geen kinderen kreeg, of zij werden bezocht met breuken, zodat zij de praktijk beoefende. Ook behandelde zij al de kinderen van het dorp, die zulke ongemakken hadden. Ten slotte was zij zo ervaren in die kunst, dat, als zij iemand aanzag, kon zeggen, of hij een breuk had en of een goede of slechte band gedragen werd. Zij maakte deze banden naar het model, zoals nodig was. Na verloop van tijd heeft zij meer dan honderd personen, zowel bejaarden als kinderen, geholpen. Eens trof haar een bijzonder geval. Op een nacht droomde zij eens, dat zij één van haar mans kinderen op haar schoot had, om het aan te kleden. Toen zag zij haar mans eerste vrouw naar zich toekomen. Zij dacht: *Hoe zal dit gaan? Zal ik mijn man moeten afstaan aan zijn eerste vrouw?* Zij meende, dit was haar plicht, daar de eerste vrouw het recht op hem had. Daarop zag zij in de droom zijn vrouw naderen, die haar verzocht, het kind over te geven. Zij dacht: *Heeft zij recht op haar man, dan heeft zij ook recht op het kind, en gaf het met ontroering haar over, waarop het haar nog eenmaal aanzag.*

Juist ditzelfde kind sliep bij haar. Het raakte haar aan, waarop zij ontwaakte. Zij stond op, en kleepte de kinderen aan. Even later had zij dit kind op haar schoot; het zat met de rug naar haar toe en lachte en speelde. Even keert het 't hoofdje om, kijkt haar moeder aan en blijft zo zitten, zonder te spreken. Het kind veranderde enige ogenblikken daarna, viel tegen haar borst en bleef zo dood. Men kan begrijpen, hoe zij hierover aangedaan was. Maar zij gedroeg zich in dit smartelijk geval zeer bedaard en onderworpen aan Gods soevereine wil, gelijk ook haar man. Het kind werd begraven en in het graf gezet bij haar moeder. Voorts hadden zij geen zware kruisen in hun weg. Alleen de dominee had nergens zo mee te doen, als met een natuurlijke afschrik, die hij had van de dood, omdat die een scheiding was van ziel en lichaam. Hij zei wel eens tegen zijn vrouw, dat dit een harde scheiding moet zijn, daar ziel en lichaam zo nauw aan elkander verbonden waren, en dat de scheiding van die twee vrienden wel een scheuring moest zijn. Doch dan bemoedigde zij hem en zei: *“De scheiding is maar voor een ogenblik en er zal voor de ziel onmiddellijk op volgen dat gans zeer uitnemend gewicht van heerlijkheid.”*

Ook had hij wel eens te doen met het stuk van het Avondmaal. Hieromtrent zei hij eens tot zijn vrouw: *“De Heere geeft mij zo niet wat Hij wel anderen van Zijn kinderen aan de verbondstafel geeft. Ik moet daar altijd donker en onvoldaan van heen gaan.”* Daarop was haar antwoord: *“Wel mijn lieve man, wat handelt de Heere daar wijs in. Begrijp eens, in welke betrekking gij aan des Heeren tafel komt. Als een dienstknecht, of als een gast? Als de Heere nu door u, als door Zijn dienstknecht Zijn gasten wil verkwikken, is dat niet wel? Gesteld, dat gij eens zo verkwikt werd, als gij het wel zou willen ontvangen van uw Heere, zou gij dan zo redelijk en bedaard werkzaam kunnen blijven tot het einde toe en uw plicht als dienaar kunnen volbrengen, zoals het betaamt?”* Hij liet het zich door haar zeggen; doch het was niet altijd, dat hij hiervan overtuigd was, bijzonder omtrent de tijd van het Avondmaal.

De kinderen, en bijzonder die van zijn eerste vrouw, waren menigmaal voorwerpen van hun gesprek. Zelden bad hij met zijn vrouw, of hij bad zeer uitgebreid voor hun kinderen. Niet alleen smeekte hij om hun bekering, maar ook, of de Heere nog één uit hen liefde te gebruiken voor Zijn kerk. Hiermede was hij steeds werkzaam, zo in 't openbaar, als in 't verborgen. Dit ging zo voort, totdat hij op zeker keer zijn uitdrukkingen veranderde en bad: *“Och Heere, gedenk aan het woord tot Uw knecht gesproken, waarop Gij hem hebt doen hopen.”* Sedert die tijd bad hij op deze wijze voort.

Zijn vrouw merkte dit wel op, maar durfde hem niet naar de reden vragen. Want zij bleef altijd, hoezeer zij hem liefhad, met een diep ontzag voor hem vervuld. Daarom vroeg zij hem van zulke zaken nooit iets, maar bleef wachten, totdat hij haar het een en ander verhaalde. Van zijn bestaan zei hij haar niets, als dit, dat hij wel verzekerd was van de zaak, doch onzeker van de persoon. Hij zei wel eens tot zijn vrouw: *“Welke van deze twee zou het zijn, Benjamin, de jongste, of Johannes, de oudste?”* Als hij in deze gesteldheid verkeerde, nam hij zijn oudste zoon wel eens bij de hand en zei: *“Wel Jantje.”* Maar dan dacht hij meer, dan dat hij tot hem sprak. In al die tijd vorderde zijn vrouw hoe langer hoe meer in de kennis van de Anatomie, en was zeer begerig een dood lichaam te zien, en wel van haar mans eerste vrouw. Haar begeerte daartoe was hevig. Echter durfde zij het haar man niet te vragen, uit vrees, dat hij het haar misschien zou weigeren. Zij wachtte dan op een tijd, dat haar man van het dorp ging. Toen maakte zij haar begeerte bekend aan die vrouw, die op zulk een bijzondere wijze was bekeerd. Deze achtte zij de bekwaamste om behulpzaam te zijn bij zulk een werk. (Want deze vrouw had na haar bekering een onbevreesde natuurgesteldheid

behouden.) Deze nam het aan en verzocht de koster om de sleutel van de kerk. Zij gingen de kerk binnen en sloten de deur achter zich toe. Daarna lichtten zij de steen van het graf en gingen daar in. Zij openden de kist en zagen de vrouw in haar geheel nog liggen. Zij zagen ook het kindje in het kistje, doordat het deksel vergaan was, in de armen van de vrouw liggen. Toen de vrouw van de dominee dit zag, werd zij indachtig aan haar droom. Zij wilde toen haar anatomisch onderzoek verrichten. Zij raakte het lichaam aan, en hetgeen haar toescheen vel en vlees te zijn, viel als stof en as in elkander. Hierdoor waren zij zo ontzet, dat ze de steen weer op het graf legden en naar huis gingen. Beiden waren zij angstvallig geworden van dat gezicht, hetgeen niet is te verwonderen, daar zij vrouwen waren.

Het einde

Het gebeurde zeven jaar voor zijn dood, dat de Heere Van der Velden bezocht met een breuk. Toen zag men achteraf, waarom de Heere haar die wijsheid gegeven had om breuken te genezen.

Zo werd zij ook gebruikt voor haar eigen man. Zij behandelde hem zo behendig, dat hij met veel gemak en kracht, zijn werk verrichtte als tevoren. Echter had zij ook de voorzichtigheid, haar man zelf die behandeling te leren, dat, indien zij voor haar man kwam te overlijden, hij in staat zou zijn, zichzelf te kunnen helpen. Doch dit is niet van node geweest. In die tijd van zeven jaar geschiedden er nog veel zaken, die hier niet vermeld staan. Nog één en ander zij meegedeeld.

Op een zekere tijd van het Avondmaal gebeurde het, dat hij zijn lang begeerde wens vervuld kreeg. Want bij die gelegenheid liet de Heere Zich zo aan hem uit, dat hij als buiten zijn zinnen was. Dit was in zulk een mate, dat hij vergat, de één het brood, de ander de wijn te geven. Toen hij na de dienst thuis kwam, was hij zeer vergenoegd en zei tot zijn vrouw: *“Kind, nu heb ik eerst recht Avondmaal gehouden; nu heb ik het recht volop gehad, ja tot dronken worden toe.”* *“Ja man,”* was haar antwoord. *“Ik heb het wel gezien; maar hebt gij de tafel nu ook wel bediend?”*

“Wel ja, heb ik niet?” vroeg hij. Daarop zei zijn vrouw: *“Gij hebt de tafel zo bediend, dat er verscheidene gasten geweest zijn, die óf geen brood, óf geen wijn gehad hebben.”* Toen bekende hij, dat zijn vrouw gelijk had en dat hij in zijn betrekking als dienstknecht tevreden moest zijn met datgene, wat zijn Heere en Meester hem liefde te geven.

Kort daarop greep het plaats, dat terwijl zijn vrouw aan de was werkte, haar deze woorden in het gemoed kwamen: *“Staat op, laat ons van hier gaan.”* Zij gaf daar eerst zo geen acht op, doch die woorden kwamen bij herhaling terug. Zij dacht: *“Zou de Heere mij hierdoor bestraffen, dat ik mijn ganse hart zo aan mijn werk geef?”* Maar zij bedacht ook, dat zij evenwel door haar arbeid op haar post stond. Daarom ontgaf zij zich deze gedachte. Maar die woorden kwamen al weer bij haar op, zodat zij haar bezigheden staakte, naar haar kamer ging en voor God op de knieën viel. Zij kreeg het daar goed voor haar ziel en ontving veel toegang tot de Heere, zodat zij vergenoegd opstond. Echter, zij was nauwelijks opgestaan, of het was al wederom: *“Staat op, laat ons van hier gaan.”* Zo ging zij weer aan haar werk. Doch die woorden bleven haar gedurig bij, zodat zij eindelijk besloot, dat de Heere iets met haar voorhad. Doorzicht had zij niet, wat het wel zijn mocht, maar bleef steeds wachten en zocht alles op te merken. De ganse week bleven haar die woorden bij. De zondag daarop volgende bleef de dominee op zijn kamer tot kort voor de dienst, totdat het tijd

werd om naar de preekstoel te gaan. Zijn vrouw had de gewoonte, hem op zijn studeerkamer nooit aan te spreken, maar bracht hem 's morgens zijn ontbijt boven en ging dan weer, zonder tot hem te spreken, naar beneden. Zij wist, dat zulks hem het best behaagde. Dit was op die zondag ook geschied. Doch hij bleef nu langer dan naar gewoonte op zijn studeerkamer, zodat de koster al één- en andermaal had gevraagd, of hij niet zou beginnen de klok te luiden. Daarop kwam de dominee van zijn kamer en ging met zijn vrouw naar de kerk. Onderweg zei hij tot zijn vrouw: *“Ik weet niet, wat de Heere met mij voorheeft; ik heb in de ganse Bijbel geen stof kunnen vinden om te bestuderen; ik heb geen tekst en weet niet, wat ik zal prediken.”*

Zij kwamen de kerk binnen. Dit woord: *Staat op, laat ons van hier gaan*, bleef zijn vrouw geregeld bij. Onder het zingen merkte zij wel op, dat de dominee de Bijbel gedurig doorbladerde. Nadat het Psalmgezang gedaan was, begon hij naar gewoonte zijn aanspraak. Daarna ging hij in het gebed, maar zo, als men het nog nimmer van hem gehoord had. Het was, alsof hij naar de hemel ging.

Zijn vrouw begon te geloven, dat het woord, hetwelk haar zo gedurig bij bleef, een waarschuwing was, dat haar man zou worden weggenomen. Na afloop van het gebed sloeg de dominee de Bijbel open en las de gemeente deze woorden voor, uit Joh. 14 : 16: *“Ik zal de Vader bidden en Hij zal u een andere Trooster geven.”*

Hij predikte op zulk een wijze, alsof hij van zijn gemeente afscheid nam. Hierdoor vroegen hem velen van zijn lievelingen, of de dominee op zijn oude dag elders beroepen zou worden. Doch zijn vrouw bewaarde al deze woorden en overlegde die in haar hart.

Des namiddags, in plaats van de catechismus te verklaren, nam de dominee tot zijn tekst het laatste gedeelte van het 16^e vers van Joh. 14: *“Opdat Hij bij u blijve tot in der eeuwigheid.”* Hij predikte in het algemeen en vermaande zijn toehoorders, op welke wijze zij zich moesten gedragen, als hij er niet meer zou zijn. De meesten van zijn toehoorders smolten weg in tranen. Zijn vrouw kreeg de bevestiging van hetgeen zij 's morgens had gedacht in betrekking tot die woorden: *“Staat op, laat ons van hier gaan;”* namelijk, dat haar man zou worden weggenomen.

Toen hij uit de kerk kwam, liep zijn huis vol mensen. Al schreiend vroegen zij hem: *“Dominee, zijt gij elders beroepen in uw ouderdom, gaat gij ons verlaten?”* De dominee verwonderde zich over zulke vragen en zei: *“Wie haalt zich toch zulke dingen in het hoofd! Ik ben nergens beroepen en denk u ook niet te verlaten.”* Toen zeiden ze: *“Dan zult gij weggenomen worden, dan is uw werk hier afgedaan.”* De dominee werd nog al meer verwonderd en zeide: *“Hoe komt gijlieden toch aan zulke dingen?”* Hun antwoord was: *“Die predikaties van heden hebben ons dit doen denken.”* Het wederwoord van de dominee was: *“Mij dunkt, dat ik in lang niet zo gemoedelijk gesproken heb. Ik dacht velen onder u een riem onder het hart gestoken te hebben, door middel van de troostvolle beloften, die de Mond der waarheid Zelf u kwam toe te roepen; ik heb nog nooit met meer kracht en sterkte gepredikt, dan op deze dag.”* Zo gebruikte hij nog meer dergelijke redenen, om die bedroefde mensen op andere gedachten te brengen; doch alles was tevergeefs. Zij bleven er bij, dat de dominee niet lang meer zou leven.

Na hun vertrek sprak de dominee tot zijn vrouw: *“Kind, hoe komt u die dwaasheid van velen uit de gemeente voor?”* *“Mij dunkt,”* antwoordde zijn vrouw, *“dat God u van uw post zal aflossen en gij uw werk hier spoedig zult hebben afgedaan.”*

“Wel kind,” zei hij, *“dat verwondert mij nog meer, dat ook gij zulke gedachten hebt. Ik weet wel, dat ik elk ogenblik van de Heere afhankelijk ben en dat Hij mij kan wegnemen wanneer het Hem behaagt. Maar Hij geeft mij zoveel kracht en gezondheid, dat ik niet weet, in jaren zo gezond te zijn geweest. Daarom kan ik niet begrijpen, hoe gijlieden aan zulke dingen komt.”*

Maar zijn vrouw werd hoe langer hoe meer bevestigd in hetgeen haar was voorgekomen.

De volgende dag ging de dominee naar de classis van Dordrecht. Deze reis deed hij tot Streefkerk op een wagen. Hij had plaats genomen voor in die wagen en er waaide een sterke noordoostenwind. 's Avonds kwam hij thuis, vermoeid en verkouden. Doch hij klaagde er niet over voor dinsdagmorgen. Toen zei hij tot zijn vrouw: *“Ik heb wat pijn in mijn hoofd en zal nog enige tijd blijven liggen.”* Dit was hij nooit gewoon te doen. Kort daarna stond hij op en dacht wat beter te zijn; maar hij zag er niet zo goed uit als anders het geval was. Toen zijn vrouw dit zag, zei ze: *“Man, gelooft ge nu nog niet, dat gij gaat sterven?”* *“Neen,”* antwoordde hij, *“ik ben maar wat verkouden, stel u maar gerust.”*

Tegen de avond kreeg hij meer pijn in het hoofd. Des nachts sliep hij niet en de volgende morgen kon hij zich niet oprichten zonder de hulp van zijn vrouw. Zij begreep dat zijn einde nabij was. Nogmaals vroeg zij hem, of hij nu niet geloofde, dat hij ging sterven, waarop hij antwoordde: *“Neen, ik ben wat verkouden en heb pijn in 'mijn hoofd; het zal wel weer beter worden.”* Met veel moeite stond hij op en ging naar zijn kamer om te studeren.

Zijn vrouw zorgde er intussen voor, dat zondags een ander zijn beurt zou vervullen, indien hij niet in staat was te prediken. Maar zij deed dit zonder zijn weten. Donderdags vermeerderde de pijn in zijn hoofd en lendenen zeer, maar hij bleef nog een groot gedeelte van die dag studeren. Maar vrijdags moest hij te bed blijven. Die dag zei hij tot zijn vrouw: *“Ik wens zo gaarne die stof te prediken, die ik bestudeerd heb, maar ik vrees, dat het niet gelukken zal. Wilt ge zorg dragen, dat mijn dienstwerk waargenomen wordt?”* Zij antwoordde: *“Daar heb ik al voor gezorgd; maar denkt gij nu nog niet, dat gij gaat sterven?”*

“Kind,” was zijn antwoord, *“het zou kunnen zijn, maar ik gevoel er niets van.”*

Zaterdag kon men duidelijk zien, dat hij nog meer was verminderd. Die zondag werd zijn dienstwerk vervuld. Men kan wel indenken, met welk een droefheid zijn vrouw was aangedaan. Want de band der liefde, die de Heere gelegd had, kon zij onmogelijk breken. Zo zat zij onder een vloed van tranen aan zijn bed.

Omtrent half tien riep hij zijn vrouw toe: *“Kind! ik heb door des Heeren goedheid nog nimmer uit de kerk behoeven te blijven, als ik prediken moest. Maar ik heb nooit geweten, dat men het zingen in de kerk hier zo duidelijk kon horen, als ik nu hoor.”*

Zijn vrouw hoorde niets en wist ook wel, dat het met de godsdienst nog niet zo ver kon zijn, omdat het nog geen tien uur was. Zij meende dat haar man ijldde en zei: *“Man, hebt gij gedroomd? Er wordt niet gezongen.”*

“Niet!” zei hij, *“hoor maar eens, het duurt zelfs nog voort, en het is veel lieflijker dan in de kerk.”*

Hierop vroeg zij hem: *“Ben je ook bedwelmd?”*

“Och neen,” antwoordde hij, *“hebt gij daar zoëven niet zitten lezen? Ik heb je de bladen horen omslaan.”*

Toen zeide zij: *“Wel man, dan geloof ik, dat de Heere u enige voorsmaken schenkt van het hemelse halleluja, dat je eerlang voor de troon zult zingen!”*

Daarop vroeg hij met grote verwondering: *“Zou dat sterven zijn? Zou de scheiding van ziel en lichaam zo gemakkelijk gaan? Ik moet nu haast geloven, dat de Heere mij zal wegnemen; laat mijn kinderen hier komen.”* (Deze waren de vorige dag van Rotterdam en van elders thuisgekomen.)

Toen zij voor zijn bed kwamen, bad hij voor ieder een zegen af. En in het bijzonder zegende hij zijn oudste zoon Johannes, die te Rotterdam woonde, gehuwd was en ook kinderen had. Daarna zocht hij zijn vrouw te troosten en beval haar aan de zorgen van haar hemelse Vader.

Na afloop hiervan bleef hij stil liggen en ontsliep des namiddags in zijn eeuwige Verbonds-God.

De losmaking

Toen de dominee gestorven was, brachten de kinderen hun moeder de kamer uit. Zij was afgesloofd door vasten en schreien, zo, dat zij bijna niet wist, dat zij uit het vertrek geleid was. Toen zij enige rust genoten had, kwam zij weer tot zichzelf en zei tegen haar kinderen: *“Nu moet ik mijn man nog eens zien, mij dunkt, God zal die liefdeband, tussen mij en hem gelegd, weer losmaken.”*

De kinderen raadden dit haar af, doch zij sprak: *“Ik moet hem zien, vrees voor mij niet; ik zal tevreden zijn, als ik hem nog eens gezien heb.”*

Daarop brachten zij haar naar het vertrek, waar hij lag met een vrolijk gelaat. In diepe overdenking bleef zij hem enige tijd aanschouwen. Het was voor haar alsof hij haar aansprak: *Mijn liefste, nu rust mijn vlees in hope; misgun mij het geluk mijner ziel voor de troon Gods en des Lams toch niet.*

Toen gevoelde zij ontbinding van haar man; het was alsof de Heere haar van hem losmaakte. Zij kreeg te zien het genadeloon, dat hij nu ontving en het was alsof tot haar gezegd werd: *Misgun hem dat niet.* Daarop riep zij uit: *“O nee, Heere, ik heb hem van U ontvangen, ik geef hem U ook weder, dewijl Gij die banden hebt losgemaakt.”* Toen kreeg zij deze toezegging: *“Uw Maker is uw Man. Heere der heirscharen is Zijn Naam.”*

Zij gevoelde, dat de betrekking op haar man ophield; dat zij nu maar alleen betrekking had op God in Christus. Nu zei ze tot haar kinderen: *“Brenge mij nu weer weg.”*

Zij was niet voorzien van tijdelijke middelen. Echter kreeg zij deze belofte: *“Uw brood zal zeker zijn en uw water gewis.”*

Enige tijd daarna vertrok zij naar Rotterdam en kreeg daar veel te doen met het genezen van breuken. Hierdoor kreeg zij middelen voor haar uitwendig bestaan. Haar enige dochter is vóór haar gestorven, in het jaar 1753. Zij woonde in het jaar 1758, in de ouderdom van 79 jaren, te Schoonhoven.

Haar zuster Lena, die drie jaren ouder was dan zij, leefde in het jaar 1758 ook nog en woonde te Lekkerland. Aldus wachtten zij beiden, in het geloof in hun Heere en Zaligmaker Jezus Christus, in een welgegronde hoop op het einde, dat hun vrede zou zijn.

Zie daar een schets van een Godvruchtig gezin, dat door lijden was beproefd, maar, met het oog op God, in het vertrouwen op Zijn liefde en barmhartigheid niet beschaamd is uitgekomen.

***Toestand van de Gemeente van Nieuw-Lekkerland, in een preek beschreven door
Jacobus Anthonius, die van 1634-1636 predikant van Lekkerland was.***

De verdorvenheid heeft zich hier langzamerhand ingegeten als de kanker en heeft zich in alle ongebondenheid uitgespreid. De rijkdom baarde grootsheid en de grootsheid verachting van zijn naasten en dat was het fundament van haat, twist en een menigte van processen.

De een wilde voor de ander niet wijken, ja de een zocht de ander te onderdrukken en een ieder wilde over waar de tuin het leegste was. De ijdelheid werd hier gevoed. De gierigheid, die onrechtvaardig verzamelt en de eergierige kostelijkheid, die onnuttelijk, verkwist, die waren hier wel vast geworteld.

Het ging er voor velen alleen maar om hoe dat zij het goed kregen. Als zij maar raad wisten om het te krijgen: hebben was hebben, krijgen de kunst, en de oorzaak daarvan was dat men hier zo verdorven was, dat men zelfs in het huwelijk meer naar het goed als naar het geslacht, de persoon of deugd zag.

Het ging met velen naar het spreekwoord: *“Al zijt gij hoer of dief, hebt gij goed, ik heb u lief.”*

Die dan door gierigheid veel goeds onrechtvaardig verzameld hadden, die verkwistten dat onmiddellijk door de eergierige kostelijkheid. Die timmerden huizen als paleizen, stelden ze toe en stoffeerden ze naar de wijze van de groten van deze wereld. Men deed voorraad van een grote kwantiteit van zware bieren en dat voor vele jaren. Men hield kostelijke maaltijden, zelfs de dodenmalen werden gehouden als vreugdemaaltijden en dat dagen lang. En dan maakten zij zich vroeg op in de morgenstond en jaagden sterke drank na en vertoefden tot in de schemering, totdat het bier en de wijn hen verhitten en zij niet meer laden konden. Hier zag men de helden van zware bieren en wijn te zuipen en de krijgers om niet vollen uit te drinken, en dronken vele van deze geëvalueerde dronkaards zo sterk alsof daar een prijs mee was te winnen geweest, zodat niet weinigen hun gezondheid en leven verdrongen.

Men maakte speelwagens met de vorm van calessen en men bedreef daarmee grote pracht. De overdaad in de kleding was zo groot dat het einde daarvan weg was. Als dezen en dergelijken dan de pracht en de hovaardigheid gecanoniseerd en op het hoge altaar gezet hadden, zo wilde een ieder komen om daarvoor mede zijn offerande te doen en dat is ook niet vreemd want alle kwade exempelen geven krediet aan de ondeugd gelijk de goede aan de deugd.

De religie en de godsdienst was men hier vanouds gewend; daar hield men het uiterlijk mee (en velen zonder twijfel met een oprecht hart), maar gelijk als de milt zwelt, de rest van het lichaam vervalst, zo verviel ook bij velen de ijver tot de godsdienst en de praktijken of oefeningen van de Godzaligheid, die de ziel en het leven zijn van de godsdienst, die door de ijdelheid van deze wereld, gelijk de padden door hun venijn, waren opgezwollen.

Dezen hielden de dag des Heeren en andere publieke en algemene verordeneerde preekdagen gelijk de heidenen de feestdagen van het vuilste gespuis van hun goden. Men ging 's morgens in de kerk. Onder de namiddagse predikatie begaven zij zich tot kaatsen, balslaan, kloodwerpen, kaartspelen en dergelijke ijdele en kwade exercitie, en 's avonds in de herbergen daar ging het viooltje, daar sprong men en danste men als wilde, woeste mensen, daar hoorde men gezang uit Sodom en niet uit Sion, vleselijk

en niet geestelijk, ter ere van Bachus en Venus tot vermaak van het vlees, de wereld en de duivel. Achterklap, eerschenderijen, kijven, vechten en doodslaan waren veeltijds de effecten, vruchten en werkingen van deze goddeloze samenkomsten.

Men hield de dag des Heeren in het algemeen genoeg voor een ledigdag, alsof men van alle christelijke plichten dan vrij geweest ware. Men bezocht dan zijn vrienden, men reisde, men roste, men viste, men hooide, men werkte alsof het een werkdag geweest was en wat nog erger was, men maakte van de zondag een zondendag.

Uit: L. F. J. van Vliet, Eén en ander van Nieuw Lekkerland en omgeving, 1913, blz. 36, 37.